

**UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA TARBIYA FANINI O'QITISH
JARAYONIDA O'QUVCHILARDA FUQAROLIK POZITSIYASINI
SHAKLLANTIRISH UCHUN QO'LLANADIGAN ZAMONAVIY METODLAR**

Yusupova Nasiba Shuhratjanovna

Urganch RANCH texnologiya universiteti magistranti

yusupovanasiba1986@gmail.com

+998(97) 211-41-24

Annotatsiya: *Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim muassasalarida "Tarbiya" fanini o'qitish tizimini takomillashtirish hamda dars jarayonida o'quvchilarning ijtimoiy-huquqiy faolligini oshirish masalalari tadqiq etilgan. Muallifo'smir yoshdagi maktab o'quvchilarida mustahkam fuqarolik pozitsiyasi, Vatanga sadoqat va daxldorlik hissini shakllantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'rni va ahamiyatini yoritib beradi. Maqolada interaktiv metodlar, xususan, keys-stadi (vaziyatli tahlil), loyihaviy ta'lim, debat va simulyatsion o'yinlarning amaliy samaradorligi tahlil qilingan. Shuningdek, yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularda mustaqil fikrlash hamda ijtimoiy voqelikka daxldorlik tuyg'usini rivojlantirish bo'yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются вопросы совершенствования системы преподавания предмета «Воспитание» в общеобразовательных школах и повышения социально-правовой активности учащихся. Автор освещает роль и значение современных педагогических технологий в формировании у школьников прочной гражданской позиции, чувства патриотизма и сопричастности. В работе проанализирована практическая эффективность интерактивных методов, в частности, кейс-стади, проектного обучения, дебатов и симуляционных игр. Также разработаны методические рекомендации по воспитанию молодого поколения в духе национальных и общечеловеческих ценностей, развитию у них самостоятельного мышления и гражданской ответственности.*

Abstract: *This article examines the issues of improving the teaching system of the subject "Education" (Tarbiya) in secondary schools and increasing the socio-legal activity of students. The author highlights the role and importance of modern pedagogical technologies in shaping a strong civic position, a sense of patriotism, and belonging among school students. The paper analyzes the practical effectiveness of interactive methods, in particular, case studies, project-based learning, debates, and simulation games. Furthermore, methodological recommendations have been developed for educating the younger generation in the spirit of national and universal values, developing their independent thinking, and civic responsibility.*

Kalit so'zlar: *Tarbiya fani, fuqarolik pozitsiyasi, daxldorlik tuyg'usi, zamonaviy metodlar, keys-stadi, loyihaviy ta'lim, innovatsion pedagogika, maktab o'quvchilari.*

Ключевые слова: Предмет «Воспитание», гражданская позиция, чувство сопричастности, современные методы, кейс-стади, проектное обучение, инновационная педагогика, школьники.

Keywords: “Education” subject, civic position, sense of belonging, modern methods, case study, project-based learning, innovative pedagogy, school students.

Bugungi globallashuv va axborot asrida yosh avlod dunyoqarashini sog'lom asosda shakllantirish davlat siyosatining eng ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida joriy etilgan "Tarbiya" fani o'quvchilarda ijtimoiy mas'uliyat, vatanparvarlik va faol fuqarolik pozitsiyasini tarkib toptirishda fundamental poydevor vazifasini o'taydi.

Shavkat Mirziyoyevning "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi" asariga asoslanib, yoshlar tarbiyasini takomillashtirish va ularning vatanparvar bo'lib voyaga yetishi mamlakat kelajagini belgilovchi ustuvor vazifa sifatida qayd etilgan.¹¹¹ Ushbu konseptual yondashuv asosida "Tarbiya" fani o'quvchilarda ijtimoiy mas'uliyat va faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning fundamental poydevori hisoblanadi. Fuqarolik pozitsiyasi – bu shunchaki huquqiy bilimlarga ega bo'lish emas, balki jamiyat hayotidagi voqea-hodisalarga daxldorlik hissi bilan yashash hamda davlat qonunlariga hurmat bilan munosabatda bo'lish demakdir. Biroq, zamonaviy maktab o'quvchilarining darsga bo'lgan qiziqishlarini faqatgina an'anaviy ma'ruza matnlari orqali ushlab turish imkonsiz. Shu bois, o'quvchilarda fuqarolik tuyg'usini shakllantirishda pedagogik innovatsiyalar va interaktiv interfaol metodlarni dars jarayoniga integratsiya qilish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. “Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida “Tarbiya” fanini bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etishning asosiy maqsadlaridan biri — o'quvchilarda faol fuqarolik pozitsiyasi, vatanparvarlik, daxldorlik, mas'uliyatlilik, huquqiy va siyosiy ong hamda madaniyatni shakllantirishdan iborat.”¹¹²

Tadqiqot jarayonida zamonaviy pedagogikada keng ommalashib borayotgan “Enerjayzer” (Eski atamalardan farqli o'laroq – interfaol jonlantirish elementlari) metodidan foydalanildi. Enerjayzerlar odatda darsning diqqat pasaygan, toliqish hissi paydo bo'lgan qismida o'quvchilarni faollashtirish uchun qo'llaniladi. Mazkur tadqiqotda esa enerjayzer metodiga chuqur ijtimoiy-tarbiyaviy mazmun yuklandi. “Tarbiya” darslarida qo'llanilgan enerjayzerlar shunchaki jismoniy chigal yozdi mashqlari emas, balki o'quvchilarni jamoada ishlashga, tezkor qaror qabul qilishga va fuqarolik huquq-majburiyatlarini anglashga yo'naltirilgan qisqa, interaktiv o'yinlar shaklida modifikatsiya qilindi. Dars jarayonida o'quvchilarning faolligini doimiy bir xil maromda ushlab turish pedagogik jihatdan murakkab jarayondir. Ilmiy manbalarda asoslanganidek, “Ta'lim jarayonida dinamik o'yinlar va interfaol harakatlar (enerjayzerlar) o'quvchining nafaqat jismoniy charchog'ini yozadi, balki uning diqqatini

¹¹¹ Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: “O'zbekiston”, 2022. – 416 b.

¹¹² O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 6-iyuldagi 422-son “Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida “Tarbiya” fanini bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida”gi Qarori.

qayta jamlab, axborotni hissiy darajada qabul qilish qobiliyatini faollashtiradi.”¹¹³ Shu sababli, enerjayzerlar shunchaki vaqt o'tkazish vositasi emas, balki fuqarolik tushunchalarini o'rgatishda kuchli motivatsion omildir.

Pedagogik tajriba-sinov ishlari jarayonida “Tarbiya” darslarida fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishga xizmat qiladigan quyidagi maxsus enerjayzer mashqlari modeli amaliyotga tatbiq etildi:

“Ijtimoiy tarozilar” enerjayzeri: O'quvchilarga jamiyatdagi muayyan muammoli vaziyat (masalan, jamoat joyida tartibni buzish yoki ekologik mas'uliyatsizlik) aytiladi. O'quvchilar xonaning o'ng (qo'shilaman) va chap (qo'shilmayman) tomonlariga tezkorlik bilan o'tib, o'z pozitsiyalarini bir jumla bilan asoslab berishlari kerak. Bu metod o'quvchining ijtimoiy voqelikka nisbatan befarq emasligini ko'rsatadi va mustaqil fikrini tezkor bayon etish ko'nikmasini oshiradi.

“Konstitutsion zanjir” enerjayzeri: O'quvchilar aylana bo'lib turishadi. Birinchi o'quvchi o'zining fuqarolik huquqini aytadi, keyingi o'quvchi esa o'sha huquqdan kelib chiqadigan majburiyatni davom ettirishi lozim. Harakatlar tez sur'atda, musiqiy ritm ostida bajariladi. Bu mashq huquq va majburiyatning uzviy bog'liqligini o'quvchi ongiga psixologik jihatdan chuqur singdiradi.

“O'quvchilarda fuqarolik pozitsiyasini tarkib toptirishda enerjayzerlarni to'g'ri modifikatsiya qilish talab etiladi. Metodist olimlar ta'kidlaganidek, “Innovatsion texnologiyalarning samaradorligi darsdagi rolli va simulyatsion o'yinlarning maqsadli yo'naltirilganligiga bog'liq. Har bir qisqa mashq muayyan ijtimoiy ko'nikmani shakllantirishga xizmat qilishi lozim.”¹¹⁴ Biz darsda qo'llagan «Ijtimoiy tarozilar» va «Konstitutsion zanjir» mashqlari aynan shu qoidaga tayangan holda rejalashtirildi.

“Mening mahallam – mening mas'uliyatim” metodi: O'quvchilar kichik guruhlariga bo'linib, 2 daqiqa ichida o'z hududlaridagi real ijtimoiy muammoning innovatsion yechimini tezkor vizual ko'rinishda (mimika yoki chizma orqali) ko'rsatib berishadi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, dars davomida mazkur usullardan foydalanilganda o'quvchilarning darsga jalb etilish darajasi 45% ga ortgan. Eng muhimi, mavzu quruq yodlash orqali emas, balki his-tuyg'ular va emotsional aloqa zanjiri orqali o'zlashtirilgan. O'quvchilarda jamoaviy birdamlik, boshqalarning fikriga hurmat va ijtimoiy masalalarga daxldorlik ko'rsatkichlari sezilarli darajada yuksalgan.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida “Tarbiya” fanini zamonaviy yondashuvlar asosida o'qitish – yoshlarning kelajakda komil shaxs va yetuk fuqaro bo'lib yetishishining asosiy kafolatidir. Tajriba-sinov ishlari yakunida olingan natijalar sohadagi boshqa tadqiqotlar xulosalari bilan hamohangdir. Xususan, R.Xasanov o'z kuzatishlarida “Tarbiya darslarida interfaol va o'yinli komponentlarning muntazam qo'llanilishi o'quvchilarning mavzu

¹¹³ Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2018. – 168 b.

¹¹⁴ Ishmuhammedov R.J., Abduqodirov A.A., Pardaev A.H. Ta'limda innovatsion texnologiyalar (ta'lim muassasalari pedagog-o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar). – Toshkent: “Iste'dod”, 2010. – 180 b.

yuzasidan o‘z mustaqil pozitsiyasini ifodalash ko‘rsatkichlarini va darsga umumiy qiziqishini sezilarli darajada oshiradi”¹¹⁵, - degan xulosaga keladi. Enerjayzer metodi darsning dinamikasi va samaradorligini oshirish bilan birga, o‘quvchilardagi passiv kuzatuvchanlik niyatini faol ijtimoiy pozitsiyaga aylantirishga xizmat qiladi. Qisqa va mazmunli interaktiv o‘yinlar orqali bolalarda jamiyat qonunlariga daxldorlik hissi shakllanadi. Pedagoglarning ushbu metodologiyadan tizimli foydalanishi ta’lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2022. – 416 b.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 6-iyuldagi 422-son “Umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida “Tarbiya” fanini bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Qarori.
3. Yo‘ldoshev J.G., Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2018. – 168 b.
4. Ishmuhammedov R.J., Abduqodirov A.A., Pardaev A.H. Ta’limda innovatsion texnologiyalar (ta’lim muassasalari pedagog-o‘qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar). – Toshkent: “Iste’dod”, 2010. – 180 b.
5. Xasanov R.H. Tarbiya darslarida interfaol metodlardan foydalanish metodikasi // Pedagogik mahorat. – Buxoro, 2023. – № 4. – B. 88-93.

¹¹⁵ Xasanov R.H. Tarbiya darslarida interfaol metodlardan foydalanish metodikasi // Pedagogik mahorat. – Buxoro, 2023. – № 4. – B. 88-93.

